דשלקי ליה שבעא זימני ואי לא שקלי (א) ליה מסרח וכפסולת מתוך אוכל דמי: והטוחן: א״ר פפא האי מאן דפרים סילקא חייב משום טוחן אמר רב מנשה האי מאן דסלית סילתי חייב משום טוחן אמר רב אשי אי קפיד אמשחתא חייב משום מחתך: והלש והאופה: אמר רב פפא שבק תנא דידן בישול סממנין דהוה במשכן ונקט אופה תנא דידן סידורא דפת נקט אמר רב אחא בר רב עוירא האי מאן דשדא סיכתא לאתונא חייב משום מבשל פשיטא מהו דתימא לשרורי מנא קא מיכוין קמ״ל דמירפא רפי והדר קמיט אמר רבה בר רב הונא האי מאן דארתח כופרא חייב משום מבשל פשיטא מהו דתימא כיון דהדר ואיקושא אימא לא קמ״ל אמר רבא האי מאן דעבד חביתא חייב משום שבע חטאות תנורא חייב משום שמונה חטאות אמר אביי האי מאן דעבד חלתא חייב אחת עשרה חטאות ואי חייטיה לפומיה חייב שלש עשרה חטאות: הגוזז את הצמר והמלבנו: אמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן הטווה צמר שעל גבי בהמה בשבת חייב שלש חטאות אחת משום גוזז ואחת משום מנפץ ואחת משום טווה רב כהנא אמר אין דרך גזיזה בכך ואין דרך מנפץ בכך ואין דרך טווי בכך ולא והתניא משמיה דרבי נחמיה שטוף בעזים וטוו בעזים אלמא טוויה על גבי בהמה שמה טוויה חכמה יתירה שאני תנו רבנן התולש את הכנף והקוטמו והמורטו חייב שלש חטאות (וא״ר) שמעון בן לקיש תולש חייב משום גוזז קוטם חייב משום מחתך ממרט חייב משום ממחק: הקושר והמתיר: קשירה במשכן היכא הואי אמר רבא (ב) שכן קושרין ביתדות אהלים (קושרים) ההוא קושר על מנת להתיר הוא אלא אמר אביי שכן אורגי יריעות שנפסקה להן נימא קושרים אותה א״ל רבא תרצת קושר מתיר מאי איכא למימר וכי תימא דאי מתרמי ליה תרי (ג) חוטי קיטרי בהדי הדדי שרי חד וקטר חד השתא לפני מלך בשר ודם אין עושין כן לפני ממ״ה הקב״ה עושין אלא אמר רבא ואיתימא רבי עילאי שכן צדי חלזון קושרין ומתירין: והתופר שתי תפירות: והא לא קיימא אמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן והוא שקשרן: הקורע על מנת לתפור: קריעה במשכן מי הוה רבה ורבי זירא דאמרי תרווייהו

שכן

דשלקי ליה שבעא זימנין. למתקן: **ואי לא שקלי ליה.** לאוכל מתוך הפסולת מתוך שהוא רך ונימוק(א) ע״י שנשלק הרבה: **מסרח.** והלכך אוכל נמי כל זמן שמעורב בו הוי כפסולת ומיהו אוכל הוא ומתמירין עליה למיהוי ההוא דשקיל כפסולת מתוך אוכל. ול״נ הבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן משלקן פעם אחת ממרקין ומערין אותן המים ובורר המתולעות שלהן כמו שעושין לפולין וכן בכל פעם ופעם וזה בורר האוכל ומניח הפסולת ואי לא שלקי ליה מסרח גרסינן הלכך משלקום פעמים ושלש חשיב ליה פסולת הואיל ואי שביק להו הכי דלא הדר שליק להו מסרחי וכשהוא נוטלן מתוך שאר מינין גרועין המעורבין בהן כפסולת מתוך אוכל דמי דהנהו שאר מינין לא מסרחי דגמר להו בישולייהו פעם ראשונה ושניה. ורבינו הלוי גרים ואי שקילי ליה מסרח כשנוטלו נימוח בין אצבעותיו ונמאס הלכך ההוא דשקיל הוי כפסולת והנשאר הוי אוכל עד שחוזר ונוטלו: **דפריס סילקא.** במ״ס גרסינן ולא בסמ״ך כדפירש בהעור והרוטב (חולין דף קכ.) מאי קיפה פירמא. מינצ״ר בלע״ז מחתכו הדק: **דסלית סילתי.** עצים דקים להבעיר אש: **ואי קפיד אמשחתא.** לחותכן במדה: **מחתך.** העור מקצצו במדה: **ונקט אופה.** דלא שייך במלאכת המשכן כלל: **סדורא דפת.** שהתחיל בו נקט ואופה במקום בשול דסממנין הוא דהוא בישול דפת: **דשדא סיכתא.** שהשליך יתד לח לתנור חם ליבשו שיתקשה: **לשרורי.** לחזק ואין כאן בישול: **דמרפי רפי.** ע״י חום האור והמים שבתוכו יוצאין ולאחר שיצאו מימיו קמיט מתקשה וכי רפי ברישא הוי בישולו: **דארתח כופרא.** שהתיך זפת: **דהדר אקושי.** חוזר ומתקשה: **חביתא.** של חרס: **שבע חטאות.** טוחן הרגבים ושוחקן הדק הוי טוחן ובורר הצרורות הגסות מתוכן הרי שתים ומרקידן בנפה ומגבל הטיט דהיינו לש וממרח הטיט כשעושה הגולם שיהא חלק הרי ממחק ומבעיר את האור בכבשן ומצרפו בתוכו הרי מבשל. חיובא דזופר ליכא דאינו צריך אלא לעפרה: **תנור חייב שמנה.** דלאחר שצרפו בכבשן הוא טח עליו טפילה שיהא עב וחומו מתקיים והוא גמר מלאכתו ואמרינן לקמן (דף עה:) כל מידי דהוי גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש אבל גבי חבית ליכא משום מכה בפטיש דמאליה נגמרה מלאכתו בתנור: **חלתא.** כוורת של קנים: **חייב י״א.** זומר הקנים והוא צריך להם חייב משום קוצר ומשום נוטע אספס יחד הרי זה מעמר בירר יפות הרי זה בורר החליקן הרי זה ממחק עשאן דקות מלאות שתים או שלש הרי זה טוחן מתקן במדה הרי זה מחתך הסיך השתי הרי זה מיסך ארג אחת למעלה ואחת למטה כדי להעמידו הרי עושה שתי בתי נירין (ד) ארג הרי זה אורג חתך לאחר אריגתה כדי להשוותם הרי זה מכה בפטיש כדאמרינן לקמן (עה:) האי מאן דשקיל אקופי מגלימי חייב משום מכה בפטיש הרי י״א: **ואי חייטיה לפומיה.** לעשות לה שפה הוסיף כאן תופר וקושר שצריך לקשור לאחר התפירה. ומשום בונה ליכא לחיוביה לא בחבית ולא בתנור ולא בכוורת דאין בנין בכלים (לקמן קכב:). מפשיט ליכא למימר בקנים דאין הפשטה אלא בעור. וי״מ שקודח נקבים בעץ שתוחבין בו ראשי הקנים של שתי ומחייב ליה משום טוחן ולא נהירא לי דההיא טחינה מלאכה שאינה צריכה לגופה היא וטוב לי לפרש שעושה אותן דקות והוי כמאן דסלית סילתי: **שטוף בעזים וטוו בעזים.** קרא קדרים טוו את העזים (שמות לה) בגופן של עזים משמע: **חכמה יתירה.** כדכתיב [שם] וכל אשה חכמת לב אבל להדיוט אין דרכו בכך והוי כלאחר יד: **התולש את הכנף.** נוצה גדולה מן כנף העוף: **והקוטמו.** לאחר שתלשו חותך ראשו שהוא דק וראוי להניחו בכר וכסת: **והמורטו.** לגד זנבו שהוא קשה מורט שערו מכאן ומכאן ומשליך הקנה ונותן השיער בכר וכסת: **משום מחתך.** דקפיד לחתוך עד מקום שהוא ראוי וגם מן הקנה אורג כובעים ועושה כובעים מכנפי עוף בלא שיער: **משום ממחק.** דתנן גבי עור [לעיל עג.] הממחקו: **ביתדות אהלים.** טועים יתידות בקרקע כדכתיב יתדות המשכן [שמות לה] וקושרין היריעות בהן במיתריהם: **קושר ע״מ להתיר הוא.** וכי האי גוונא פטרינן ליה לקמן [קיב.] דתנן כל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו: **בהדי הדדי.** בשעת מוטין זה אצל זה: **שרי חד.** לאחר אריגתן מתיר האחד מפני שבולטין ונראין: **וקטר חד.** כלומר מניח כמו שהוא: **השתא כו׳** (ה) **אין עושין.** שכשמתירו נראה הנקב ביריעה שחוטיה היו כפולין ששה והיו גסין ומתחלה היו זריזין בכך וכי מתרמו להו תרי קיטרי קושרין האחד ומתקן החוט השני מלמטה ולמעלה ומספקן בחוט אריך וקושרין למעלה ולמטה ואין שם שנים קשרים סמוכין: **צדי חלזון.** לצבוע התכלת בדמו והוא כמין דג קטן ועולה אחת לשבעים שנה [מנחות מד.]: **קושרין ומתירין.** שכל רשתות עשויות קשרים קשרים והן קשרי קיימא ופעמים שצריך ליטול חוטין מרשת זו ולהוסיף על זו מתיר מכאן וקושר מכאן: **והא לא קיימא.** הכי וכיון דלא קיימא לאו מלאכה היא: **שקשרן.** שקשר שני ראשי החוט:

דרגא

האי מאן דפרים סילקא. דוקא בסילקא שייך טחינה אבל שאר אוכלין שרי: **מהו** דתימא לשרורי מנא קא מכוין. ה״פ ואין בו בשול כלל קמ״ל דנהי דלשרורי מנא קא מכוין בשול מיהא יש בו דמירפא רפי והדר קמיט וחייב אבל אין לפרש קמ״ל דלא אמרי׳ לשרורי מנא קא מכוין דבפרק אין מעמידין (ע״ז לח.) אמרי׳ גבי האי נכרי דשדא סיכתא לאתונא אי קבר בה ישראל קרא מעיקרא שפיר דמי ופריך פשיטא ומשני מהו דתימא לבשולי מנא קא מכוין קמ״ל לשרורי מנא קא מכוין: **חביתא** ותנורא וחלתא. פי׳ רש״י דמשום בונה לא מיחייב דאין בנין בכלים ואין נראה דדוקא במחזיר מטה ומנורה של חוליות אמרי׳ דאין בנין בכלים אבל כשעושה לגמרי כל הכלי מיחייב משום בונה דאמרינן כרים הבונה (לקמן ד׳ קב:) האי מאן דעייל שופתא בקופינא דמרא חייב משום בונה וצ״ע דלא ליקשי ממנפח בכלי זכוכית דסוף פרקין: **חכמה** יתירה שאני. והעושים אותם נטלה דעתם אלא כל אדם כדאמרינן בהמצניע (לקמן ד׳ צג:) גבי אנשי הוצל: **שכן** צדי חלזון כו׳. ברים אלו קשרים (לקמן קיא:) פירש בקונט׳ קושרין ומתירין פעמים קושרין את המכמורת ופעמים מתירין אותם:

שכן

עין משפט נר מצוה

מד א מיי׳ פ״ז מהלכות שבת הלכה ה ופ״ח הלכה טו ופכ״א הלכה יח סמג לאוין סה טוש״ע או״ח סי׳ שכא סעיף יב:
מה ב מיי׳ שם פ״ח הלכה טו:
מו ג ד מיי׳ פ״ט מהל׳ שבת הלכה ו סמג שם:
מז ה מיי׳ פ״י מהלכות שבת הלכה יג:
מח ו ז מיי׳ פ״ט מהל׳ שבת הלכה ז:
מט ח מיי׳ פ״א מהל׳ שבת הלכה ז:
נ ט שם הלכה ו:
נא י מיי׳ פ״י שם הל׳ א סמג שם טוש״ע או״ח סימן שיז סעיף א:
נב כ מיי׳ שם הל״ט:
נג ל מיי׳ שם הלכה י:

מוסף רש״י

והמורטו. שמתליקה מן הצדדין ומורט מן הקנה את השער (בכורות כה.).

רב נסים גאון

שכן צדי חלזון קושרין ומתירין. וזה חלזון היו צובעין בדמו תכלת, ומשכחת לה במנחות בפרק התכלת (דף מד׳) תנו רבנן חלזון זה גופו דומה לים, ברייתו דומה לדג, ועולה פעם אחת לע׳ שנה, ובדמו צובעין תכלת לפיכך דמיו יקרים. ואמרו עוד (שם וכו) אמר ליה אביי לרב שמואל בר יהודה הא תכלתא היכא צבעיתו. אמר ליה: מייתינן דם חלזון וסמנין כו׳.

רבינו חננאל

עבר [אדם] שם, ואחרים אומרים כל שלא שהה אדם שם. הכא כיון דאשכחינן מפורש בתלמוד א״י, כוותיה עבדינן, ומסקינן לשמעתיה שיעור מה שמיסב על השולחן באותה סעודה בלבד. ובענין הזה גרסינן בגמרא בירו׳ פרק א׳ (ביצה יג:) תנן התם המקלף שעורים מקלף אחת אחת על יד ואוכל, ואם קילף ונתן לתוך חיקו חייב, א״ר אלעזר וכן לשבת. והא רב מקלפי ליה כפי כפי, ור׳ חייא מקלפי ליה כפי כפי, אלא אי איתמר, אסיפא איתמר המולל מלילות של חיטין למחר מנפח על יד על יד ואוכל, ואם נפח ונתן לתוך ידו חייב, א״ר אלעזר וכן לשבת. מ״ט דמלאכת מחשבת אסרה תורה והאי לאו מלאכת מחשבת היא, דלא קא מכוין במלאכה אלא לאכילה בלבד. ולפיכך א׳ כיצד מנפח, ואסיקנא א״ר אלעזר מנפח בידו אחת ובכל כחו. הטוחן. **אמר רב פפא האי מאן דפרים סילקא**, פי׳ כעין כתישה ולא כעין חיתוך, חייב משום טוחן. וכן כאן דסלית סילתי, פי׳ עצי דקלים שעושין שיבי שיבי כעין גימין, וכשמפרק הגימין הללו יוצא ביניהן כמין קמח דק, לפיכך המנפצם חייב משום טוחן. ואי קפיד אמשחתא, כלומר אם מתכוין לחתוך אילו סילתי זרת זרת אורך כל אחד ואחד, חייב גם משום מחתך. הלש והאופה. אמר רב פפא שביק בישול סממנין ונקיט אפייה. ולא מפרש בהדיא האי מילתא, ואשכחן בירושלמי דאמר הכי, אתה חסי אפייה תולדת בישול הוא ואת אמרת הכן, אלא כיון דתני סדר עיסה תניתא בהדייהו. הדוא דשחק תסף (מלא) [מלח] חייב משום טוחן. האי מאן דגבל גירגבסין, עפר, קילורין, מלוגמא, סממנין, חייב משום לש. מאן דשדא סיכתא לאתונא חייב משום מבשל. פירוש הנותן יתידות לחים בכבשן כדי לייבשן לנעצם בספינות וכיוצא בהן. פי׳ לשרורי, לחזק. ויש מי שאומרים סיכתא הן גללי בהמה דקיקין, אם השליכם לכבשן, מה שחייב משום מבעיר הרי חייב, ועוד חייב משום מבשל. וזה שנצרך לומר כן, דלא תימא אין המפחר כלי חרס מבשל מפני שמחזיק הכלי. אשמעינן דמירפא רפה כשהן טיט ומתבשלין ואחר כך מתחזקין כשיצטרפו (מתחפרו) [ויתפחרו], וכן מאן דארתח כופרא, אף על גב דהדר אקיש, מבשל הוא. אמר רבה מאן דעבד חביתא חייב ז׳ חטאות. פי׳ כגון שהיתה לו גבשושית ונטלה וייפה הקרקע, חייב משום חורש. שחק, חייב משום טוחן. ניקהו מן הצרורות, חייב משום בורר. וכשמתתך ממנו מחתך, ועיקר מלאכה לבנין (מלאכה). וגמר מלאכה והשואתה חייב משום מכה בפטיש, הרי שבעה. בתנור עוד מוסיף אחד שצריך להחליק את תוכו ולשוף אותו (גחלים) [בחליה] וחייב משום ממחק. מאן דעבד חלתא חייב י״א חטאות. חתך קנה

מסורת הש״ס

א) ע״ז לח., ב) [פי׳ הערוך ע״ז בצריכות תמנא בערך תלתא ע״ש דקחשיב חייב משום בונה ולא קחשיב זה שכ׳ רש״י הכא בד״ה חייב משום ממחק ע״ש וגם תמין דעת ובגרת תוס׳ ד״ה תנורא], ג) לקמן נט., ד) בכורים כה. [תוספתא פ״י], ה) [צ״ל אמר], ו) א״ל אביי כצ״ל, ז) [פסחים עה: יומא מז.], ח) כמ״ל: וימימות, ט) [ועי׳ תוס׳ לקמן קיד: ד״ה אלא לקיבת ירק כו׳ ע״ש], י) [לעיל מו. עי׳ תוס׳ שם ד״ה דחוליות], כ) [דף עה:].

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ שבעה זמני ואי (לא שקלי) תא״מ ונ״ב ס״א לא שלקי וס״א ואי שקלי: (ב) שם אמר רבה שכן קושרים ביתדי׳ אהלים הכוא כצ״ל ותיבת קושרין נמחק: (ג) שם דאי מיתרמו ליה תרי קיטרי כצ״ל ותיבת חוטי נמחק: (ד) רש״י ד״ה חייב וכו׳ עושה שתי בתי נירין. נ״ב ולקמן ד״פ האורג פי׳ רש״י דהנך לאו נירין ממש כו׳ ע״ש בדף קה ע״א: (ה) ד״ה השתא כו׳ שכשמתירו נראה כצ״ל ותיבות אין עושין נמחק:

גליון הש״ס

גמ׳ האי מאן דפרים סילקא חייב. עי׳ לקמן דף קמח ע״א ברש״י ד״ה שלא יקטום: שם תולש חייב משום גוזז. עי׳ לקמן דף קז ע״ב ובחידושי רשב״א שם: שם דאי מתרמי ליה תרי חוטי. עי׳ לעיל דף עג ע״א תוס׳ ד״ה הקושר: שם השתא לפני מלך וכו׳. פסחים דף עה ע״ב יומא דף מז ע״א:

לעזי רש״י

מינצי״ר. לפרום, לחתוך.

רבינו חננאל (המשך)

נעשה וזומר וצריך לעצים חייב משום קוצר ומשום נוטע. בינם הקנים חייב משום מעמר. דקדק הקנים חייב משום טוחן. חתכם שיעור כגון אמה אמה חייב משום מחתך. קילפם חייב משום דש. השליך קליפיהם וקנים שאין ראוין למלאכה חייב משום בורר. הטיל שיתוי חייב משום מיסך. וכשמטיל הערב עושה שני בתי נירין. וכשמכה אותן כדי לקרבן זה לזה ולהדחיק אורג. זה כל זמן שעושה (ארבעת) [ארעית] הכוורת. וכשכופף הקנים למעלה לארוג קידותיה בונה הוא. נגמר מלאכה ששיבר קרומיות היוצאות, משום מכה בפטיש, הרי אלו י״א מלאכות. ואם כפף פיה למטה ותפרה (כשיבינו החייט) [כשמותח החוט] חייב משום טווה, כרב דאמר המותח חוט של תפירה בשבת חייב (משום) חטאת. וכשתופר חייב משום תופר, הרי אילו י״ג חטאות. ירושלמי ההיא איתתא כד משתיא בקוביה משום מיסכת, כד יהבה קידומה משום עושה בתין. כד מקימה לון משום בונה, כד מחייה משום אורגת, כד מקטעא בנימא משום מחתכת, כד גמרה מלאכה משום מכה בפטיש. אונים של דיסקיא [קושר ומתיר] נעשה כנועל ופותח, וכן תותלות של תמרים קושר ומתיר. א״ר יוחנן הטווה צמר מעל גבי בהמה בשבת חייב ג׳ חטאות, משום גוזז ומנפס וטווה. ודחה רב כהנא ואמר אין דרך גזיזה ולא דרך ניפוץ ולא דרך טויה בכך. ואקשינן על רב כהנא והתניא משום דר׳ נחמיה שטוף בעזים, אלמא שטפוהו בעזים וטוות מעליהן בלא גזיזה. ופרקינן חכמה יתירה שאני, דכתיב וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה טוו את העזים. ואע״ג דרב כהנא לגבי (רב) [רבי יוחנן] תלמיד הוה, כיון (דייש) דאשכחן בתלמוד א״י דקיימי כוותיה. דגרסינן התולש כנף מן העוף חייב משום גוזז, הכורטו חייב משום מוחק, הקוטמה חייב משום מכה בפטיש. ודחינן לא דמיא תולש כנף עוף לתולש שער בהמה, דעוף שאין לו גזיזה תלישתה היא גזיזתה, ברם בהמה אינו חייב עד שיגזז. תדע שהוא כן דתני תלש מן המתה חייב תלישתה זו היא גזיזתה, מן החיה פטור. ותנו מרתנן (לקמן צד:) הנוטל ציפורניו זו בזו או בשיניו, וכן שערו וכן שפמו וכן זקנו, ר׳ אליעזר מחייב חטאת וחכמים אומרים משום שבות, כלומר אין דרך נטילת שיער בשיניים. וכיון דקיימי חכמים כרב כהנא, קי״ל כוותיה.

א) לפנינו בגמ׳ מפרש בהדיא הטעם משום דסידורא דפת נקיט וכמש״כ בירושלמי ואולי דלפני רבינו לא היה זה בנוסחת הגמ׳. ב) אולי צ״ל ועל עיקר מלאכת החבית חייב משום בונה וגמר מלאכה וכו׳. ג) לפי מה דמסיק רבינו אין כאן רק שש חטאות ואולי דחסר כגברי רבינו וצ״ל והשמלגף אח״כ בכבשן חייב משום מבשל וכ״ה ברש״י.